

Toenemende tuinbouw- importen uit de derde wereld

Importen van tuinbouwprodukten uit mediterrane landen zijn al enige tijd gebruikelijk. Dit komt vooral tot uiting in het voorseizoen van bloemen en groenten; van november tot maart. Behalve dat de handelaren en de grootwinkelbedrijven met deze importen kunnen profiteren van het veel duurdere voorseizoen, is er nog een andere drijfveer achter deze importen. In de mediterrane landen zijn de lonen lager dan in West-Europa. Om een voorbeeld te noemen: op Kreta zijn de landarbeiderslonen ongeveer 3 gulden netto per uur. Dat betekent dat deze importen, ondanks de hoge transportkosten, toch nog winstgevend zijn. Voor sommige produkten speelt ook mee dat ze daar in de volle grond of onder plastic worden verbouwd, terwijl hier kassen noodzakelijk zijn. De laatste tijd verschijnen ook steeds meer importen uit subtropische en tropische klimaten op de EEG-markt. Meer nog dan bij de mediterrane landen zijn het de lage lonen in de ontwikkelingslanden die deze ontwikkeling mogelijk maken. Op de tweede plaats komt dat men in het winterseizoen kan produceren en dat men met gratis zonne-energie werkt.

middellandse zeegebied

Het aandeel van mediterrane landen in de importen is belangrijker dan dat van echte ontwikkelingslanden. Deze importen hebben ook een langere geschiedenis. Vooral op het gebied van verse groenten (tomaten, komkommers, aubergines en paprika's), van fruit (tafel-druiven, aardbeien en meloenen) en van snijbloemen (rozen, anjers en gladiolen) kunnen deze landen een belangrijke bedreiging vormen voor de EEG-tuinders. Men ziet

tuinbouw op bedden in Dahomey

arbeidsintensieve teelt in Senegal: het egaliseren van groentebedden en het uitplanten van rijst.

hier de laatste jaren een sterke groei van de produktie. De groei van deze produktie gaat echter veel minder schoksgewijs dan die vanuit de derde wereld. De produktie in deze landen wordt dan ook meestal niet door grote buitenlandse concerns ter hand genomen, die even snel van goedkope water- of transporttarieven komen profiteren. Ook hier hebben zich wel grote ondernemingen ontwikkeld die bijvoorbeeld het verpakken of het verhandelen van produkten gemonopoliseerd hebben. Toch kan men zeggen dat de produktie in het middellandse zeegebied niet zo volledig buiten de plaatselijke boeren omgaat, zoals dat in ontwikkelingslanden wel gebeurt. Dit is ook verklaarbaar omdat de tuinbouwproduktie zich hier wat geleidelijker ontwikkeld heeft en bijvoorbeeld de citruskultuur al veel langer bestaat. Israël bijvoorbeeld is zo'n land, waar de groenteproduktie de laatste

tijd sterk toegenomen is. Gedeeltelijk ziet men hier al weer een overschakeling van groenten op bloemen (vergelijkbaar met de omschakeling in Nederland). Israël geniet nu al verlagingen van het EEG-invoerrecht van 40-60% voor fruit en enkele groenten. Zij (en ook Spanje) oefent druk uit op de EEG om ook voor snijbloemen goedkoper te mogen invoeren. Een belangrijk deel van de Israëlische produktie wordt trouwens verzorgd door de Arabische bevolking. De landen uit het middellandse zeegebied kunnen hun exporten uitbreiden dankzij de lagere lonen en dankzij de hoge prijzen in het winterseizoen van november tot maart. In die periode vindt het merendeel van de invoer dan ook plaats in de EEG.

ontwikkelingshulp

Er wordt vaak beweerd dat we de importen uit de derde wereld moe-

ten stimuleren 'om die arme landen ook eens een kans te gunnen'. Dat alles in het kader van een ontwikkelingsbeleid. Wanneer men de praktijk bekijkt lijkt het er eerder op dat grote westerse ondernemingen van de lage lonen in die landen én van de westerse ontwikkelingsgelden profiteren om snel grootse projecten op te bouwen. Of de plaatselijke bevolking daar ook beter van wordt is dan de grote vraag. Hieronder wordt een aantal voorbeelden gegeven van ontwikkelingen, waaruit blijkt dat de boeren zelf in de ontwikkelingslanden vaak juist bedreigd worden door dergelijke projecten.

bud senegal

In Senegal is een groots tuinbouwbedrijf opgezet van 600 ha (misschien is het intussen alweer groter), waar spercieboontjes, meloenen, tomaten, aubergine, paprika's en aardbeien verbouwd worden. Het bedrijf is opgezet door BUD-Senegal, wat voornamelijk een Nederlands bedrijf is, dochter van een californische multinational: BUD of California. Ook de senegalese staat is vertegenwoordigd

in dit bedrijf en dat betekent junktuur en ook van de wisselende smaak van de konsument. voornamelijk dat het bedrijf tegen zeer lage tarieven sproeiwater aan de waterleiding en aan het grondwater kan onttrekken. De belangrijkste financier achter deze onderneming is trouwens nog een derde: de Wereldbank, een door westerse landen in het leven geroepen organisatie om 'ontwikkelingshulp' te financieren. Belangrijke deelnemer is ook de Kon. Nederlandse Heidemaatschappij, of liever gezegd haar derde-wereldafdeling, de Ilaco BV, die het project feitelijk opgezet heeft. Ook nu nog heeft de Ilaco BV, een vinger in de senegalese pap.

één gulden per uur

Het loon dat een senegalees verdient bij BUD-Senegal komt ongeveer overeen met één gulden per uur. Voor een arbeidsintensieve tak als de tuinbouw is dat natuurlijk van doorslaggevend belang. Op het project werken ruim duizend senegalezen, in oogstperioden soms twee duizend. Behalve dat BUD-Senegal profiteert van de lage lonen, geniet het ook het voorrecht van zeer lage watertarieven, die de senegalese regering haar berekent. In een land als Senegal, dat de laatste jaren erg onder de droogte geleden heeft, is water een kostbaar goed. De regen valt hier in een zeer korte periode van 3-5 maanden, indien er tenminste regen valt. Dat betekent dat een zeer zorgvuldig beheer van de watervoorraden noodzakelijk is. Daarom lijkt het een tamelijk lichtzinnig zaak om een waterverslindend groenteproject op te zetten.

afhankelijk van het westen

Het BUD-Senegal project richt zich vrijwel uitsluitend op de export. Het bedrijf moet het hebben van de hogere prijzen van groenten in het

winterseizoen in West-Europa.

De afzet van dergelijke produkten is sterk afhankelijk van de junktuur en ook van de sterk wisselende smaak van de konsument. Misschien dat dat laatste de reden is maar het BUD-Senegal project is tot nog toe niet winstgevend en zal dat misschien ook niet worden. Het bedrijf kan waarschijnlijk slechts winstgevend worden als de omvang zo groot wordt, dat men zelf koelschepen kan afhuren en volstouwen met een rijk assortiment aan groentes dat rechtstreeks aan de grootwinkelbedrijven in Europa verkocht kan worden. Dit is ook wel de opzet van BUD, maar het is tot nog toe niet gelukt. Wanneer het project niet winstgevend kan worden, zal de Wereldbank haar kredieten terugtrekken, waardoor het bedrijf in elkaar zou storten en de senegalezen nog verder van huis zijn. Tenslotte is het ook nog belangrijk te vermelden dat de importen naar Europa grotendeels afhankelijk zijn van de handelsbegunstiging door de EEG. Sinds 1975 (de Conventie van Lomé) is namelijk voor een groot aantal ontwikkelingslanden de invoerheffing op agrarische produkten vrijwel opgeheven.

dumpen

Er zijn duidelijke nadelen verbonden aan dergelijk projecten voor de betrokken ontwikkelingslanden. Zo kunnen de relatief goedkope produkten van de plantages in westerse handen al heel makkelijk de plaatselijke markt verstoren, waardoor kleine boeren uit de omgeving geruïneerd worden. In Senegal bijvoorbeeld men net als in Nederland een soort geestgronden achter de duinen, waarop boeren op kleine bedrijven groente verbouwen voor de hoofdstad Dakar. Het is voor BUD-Senegal een kleine moeite die streek economisch

aanvoer van tomaten en okra (een tropische groente) op de plaatselijke markt in Afrika.

kapot te maken. In dit geval heeft de senegalese regering zoveel invloed op het semi-overheidsbedrijf dat dat (nog?) niet is gebeurd. De risico's zijn echter wel groot dat de regering in de verleiding komt Dakar goedkoper van groenten te voorzien.

overvleugelen

Een ander gevaar dat met de invoering van westerse technieken, zoals irrigatie, een klein aantal rijke boeren of groot-grondbezitters in staat gesteld wordt het grootste deel van de zelfstandige boeren weg te kunnen concurreren. In vele ontwikkelingslanden is dat in feite aan de orde van de dag. Wanneer in

Senegal enkele kapitaalkrachtige boeren, die in staat zijn zich een irrigatiesysteem aan te schaffen, hun gang kunnen gaan, kunnen zij al snel de rest van de boeren overvleugelen en brodeloos maken. Dat hoeft natuurlijk niet het gevolg te zijn van de invoering van westerse technieken. Het is natuurlijk ook mogelijk dat men gezamenlijk een irrigatiesysteem aanlegt, bijv. met het hele dorp, en gelijkelijk van deze nieuwe ontwikkeling profiteert. Hier is het van belang of Senegal, en welk ontwikkelingsland dan ook in staat is gezamenlijk de nieuwe technieken in te voeren en zo een nieuwe ontwikkeling op gang te zetten.

bintjes en tarwe

Er zijn natuurlijk wel andere oplossingen voor de ontwikkeling van de landbouw in Senegal. Maar die moeten dan niet op een onzekere en speculatieve export gericht worden, maar wel op een zekere en broodnodige produktie van basisvoedsel. Op dit moment wordt er bijna 2/3 van de gekonsumeerde rijst ingevoerd. En dat terwijl het zuiden van Senegal geschikt is voor rijst, terwijl in de meer noordelijke regionen tarwe en zelfs onze bintjes het uitstekend doen. Wanneer men bovendien wil dat de gewone boer niet uitgeschakeld wordt, zal men juist met hen gezamenlijke projecten op touw moeten zetten, bijv. bij irrigatieprojecten. Het ligt voor de hand dat dit tot een meer evenwichtige ontwikkeling van de landbouw in Senegal zal leiden.

verstoring van de EEG markt

Voor tuinders in Nederland is het belangrijk te weten of deze importen de markt van de EEG zullen verstoren. Van de groente importen uit Senegal kan men dat nauwelijks zeggen; die komen hier aan in het winter seizoen, op dit moment vooral op

de franse markt. Daar doen de importen wel enige schade aan het prijsniveau. Er zijn echter een aantal produkten die schadelijker gevolgen hebben.

tomatenoorlog

+ In Duitsland heeft het afgelopen seizoen een tomatenoorlog gewoed tussen marokkaanse en nederlandse tomaten. Er is zelfs over gedacht om het referentiesysteem in werking te laten treden, maar door het gebrekkige karakter van dat systeem is dat nooit gebeurd. Door de nachtvorst in Marokko is de oogst trouwens dit jaar nogal tegengevallen.

+ Vanuit Colombia worden sinds kort grote hoeveelheden rozen en anjers geïmporteerd. Vooral opgezet door Amerikaanse concerns, wordt daar een snel toenemende produktie op touw gezet. De produktie neemt zo snel toe dat zij de snijbloemenkwekers in het Westland bedreigt. In 1970 was de invoerwaarde nog maar enkele honderdduizenden guldens, in 1973 bedraagt ze al 25 miljoen guldens. Tot nog toe hebben de tuinders zich aangepast aan nieuwe ontwikkelingen op de markt door op andere, meestal meer gespecialiseerde teelten over te gaan. Projekten als die in Colombia worden echter zo snel opgezet, dat je je daar als tuinder nooit aan kan aanpassen. De snijbloemenproducenten pleiten er dan ook voor dat er een EEG-ordening komt ten aanzien van niet-EEG landen.

+ Iets dergelijks is er aan de hand met Kenia. In zeer korte tijd zijn daar een aantal snijgroenplantages uit de grond gestampt, vnl. door deense kapitaal. Het hier geproduceerde siergroen heeft zo'n omvang aangenomen dat het de EEG-markt overrompeld heeft. Alleen al de vestigingen van het deense concern DCK Production Company Kenya

omvatten meer hectares dan in heel Denemarken beteeld worden.

Dit verschil is intussen nog veel groter geworden, omdat ten gevolge van de snijgroen-importen uit Kenia het deense areaal intussen in ingekrompen van 45 naar 25 ha. (dit is nog heel wat, omdat snijgroen teelt een zeer intensieve teelt is). Op de verschillende DCK-tuinbouwbedrijven in Kenia werken ongeveer 8000 zwarte arbeiders. Op de hoge posten zitten alleen westerlingen (denen voornamelijk). Ook hier wordt een dergelijke ontwikkeling voornamelijk mogelijk gemaakt door de lage lonen. Verder heeft de DCK van de keniaanse regering lage transportkosten weten te bedingen voor vervoer door de keniaanse luchtvaartmaatschappij. Ook voor de nederlandse, franse en italiaanse snijgroentelers doet de keniaanse konkurrentie zich voelen.

+ Het is overigens niet alleen de partikuliere handel, die profiteert van de import uit de derde wereld. Er zijn ook koöperatieve veilingen die deze importen stimuleren. Vooral van de Aalsmeerse Bloemenveiling is bekend dat zij de geïmporteerde bloemen voor de verkoop opknappt en via haar veiling verhandelt. Voor enkele tuinders brengt deze import geld in het laatje. De zogenaamde 'stekkie-telers' produceren hier het teeltmateriaal, dat bijv. in Israël tot bloei gebracht wordt en vervolgens door die zelfde stekkie-telers in Nederland verhandeld wordt. Ook zijn er enkele tuinders die zelf 'filialen' vestigen in Frankrijk of zelfs in ontwikkelingslanden en dan de bloemen importeren en gewoon onder hun eigen veilingnummer in Nederland op de markt brengen. Het is duidelijk dat deze ontwikkeling niet in het belang is van de meerderheid van de telers. Immers de prijs wordt onder druk van de importen lager en komt tenslotte op een ni-

De veilingklok stimuleert produktie in de derde landen....

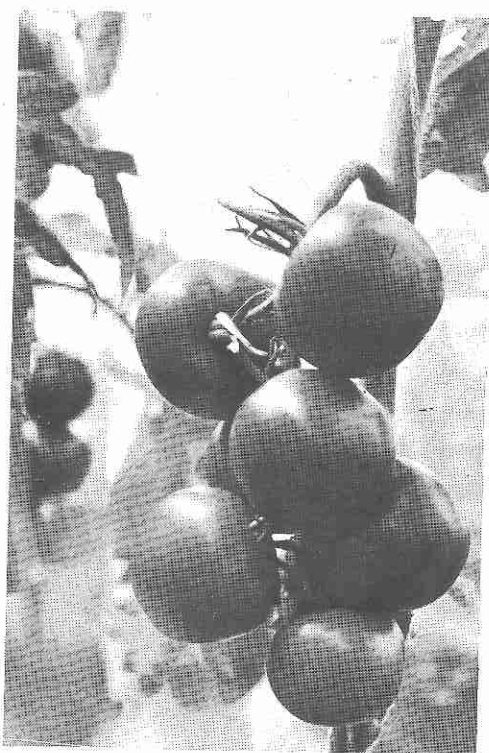
veau waarvoor zij in Nederland de produktie nooit kunnen aanvatten. Erg koöperatief kan men deze ontwikkeling dan ook niet noemen.

+ Zoals wij in een eerder Nieuwsbrief-artikel al schreven zijn er ook toenemende importen van fruit vanuit het zuidelijk halfrond. Voornamelijk vanuit de landen Argentinië, Chili, Zuid-Afrika en Nieuw Zeeland. Over Chili schreven wij al hoezeer de coup van generaal Pinochet nieuwe economische voorwaarden had geschapen: de kleine boeren krijgen geen krediet en steun meer, en de grote fruitplantages worden sterk gestimuleerd, vooral tot exporten. De landen van het zuidelijk halfrond hebben zich aardig gehouden aan de EEG-invoerbepijking van 240.000 ton voor het laatste kwartaal. Behalve dan Chili dat zijn aandeel ruim overschreed. De invoer vanuit Chili is dan ook totaal stopgezet, oa. na protesten van nederlandse fruittelers. Dit alles

neemt echter niet weg dat de appelmarkt er ongunstig uitziet voor de nederlandse telers. Dat komt omdat de beperking tot 240.000 ton helemaal niet zo'n sterke beperking is en een werkelijk effectieve beperking veel groter zou moeten zijn.

bescherming

Dat de produktie zich langzamerhand verschuift naar die gebieden waar het klimaat veel geschikter is, zal wellicht niet te vermijden zijn. Wanneer dat trouwens langzaam en door de EEG gecontroleerd gebeurt hoeft het niet zo erg te zijn omdat de tuinbouw zich eraan kan aanpassen. Maar dan moet de EEG wel over een

Tomaten, hoe lang nog in het Westland?

veel beter systeem beschikken dan de huidige noodremmen, die meestal of te laat of helemaal niet in werking treden. Men zou dan, zoals in het geval van fruit uit het zuidelijk halfrond, jaarlijks de maximale importen moeten vaststellen en zich daar strikt aan houden. Maar daarbij moet men dan wel bedenken dat de voornaamste reden voor veel tuinbouwprodukten niet het gunstige klimaat is. Belangrijker is het dat de lonen (nog) lager zijn, dat er ontwikkelingsgelden in gestoken worden en dat de multinationals vaak goedkope tarieven kunnen afdwingen, waardoor de normale verhoudingen verstoord worden. Deze factoren kunnen natuurlijk nooit een basis zijn voor een gegarandeerde tuinbouwproduktie, terwijl de onzekere vrachttarieven en de onzekere EEG-konsumenten de zaak nog speculatiever maken.

Tegen plotselinge importen zullen de EEG tuinders zeker beschermd moeten worden. Men kan zelfs zeggen dat het een van de fundamentele taken van de EEG moet zijn om de telers tegen de wereldmarkt te beschermen. Als men alleen al kijkt naar de miljoenen die in de tuinbouw geïnvesteerd zijn, naar het opgebouwde vakmanschap en naar de gehele infrastructuur van veilingen, konsultschappen ed. Als dat plotseling afgeborken wordt terwille van meer invoer uit de derde wereld dan zal de hele gemeenschap daar de dupe van worden en de tuinders natuurlijk in de eerste plaats.

Keniaanse bloemen

Kenya is een van de bloemenexporterende landen die het sterkst in opmars is. Toch zijn de produktiemogelijkheden aldaar nog nauwelijks benut; ze kunnen nog wel een 100-voud produceren van wat ze nu doen. Niet dat daarnaar voldoende vraag is, maar de mogelijkheden zijn er. En zo lang de lonen laag blijven en ook de vluchttarieven vooral niet omhoog gaan, is er ook niets dat ze zal beletten om dit niet te doen. Behalve natuurlijk de marktsituatie zelf. De EEG maakt tenminste nog geen aanstalten om de importen voor Keniaanse produkten te beperken. De door Kenya geëxporteerde snijbloemen komen voor verreweg het grootste gedeelte van één bedrijf, DCK Production Company Kenya. Dit bedrijf is van oorsprong Deens, door samengaan met Amerikaans kapitaal groot geworden, het wordt intussen geleid door een Zuid-Afrikaan en in de top zitten o.a. Denen, Engelsen en Nederlanders. De arbeiders echter, dat kan niet ontkend worden, zijn voor 100% Kenyanen Kenya noemt zichzelf socialistisch. Er zijn echter weinig ontwikkelingslanden die hun grenzen zo openstellen voor kapitalistische bedrijven uit het Westen als Kenya dat doet. Een van de belangrijkste voorbeelden is Unilever of zoals de Keniaanse vestiging heet: East African Industries. De voedsel- en de schoonmaakmiddelenmarkt worden beide in verregaande mate overheerst door dit bedrijf: in ieder winkeltje in welk afgelegen dorp ook, staat het vol met Sunlight-zeep, Unilever-margarine en andere voedingsmiddelen, tot frisdranken toe. Het is niet overdreven om van een monopolie op de markt te spreken. Unilever beschikt ook over een overmacht: East African Industries is door allerlei oorzaken in staat eigen Keniaanse zeepfabriekjes weg te konkurreren, om maar een voorbeeld te noemen. Dergelijke fabriekjes bieden veel meer werkgelegenheid dan Unilever doet, maken de winst ook meestal niet over naar het buitenland, gebruiken veel meer plaatselijke grondstoffen en plaatselijke krediet, in plaats van alles in te voeren; kortom, zij ontwikkelen de Keniaanse economie in plaats van haar uit te zuigen.

Een vergelijkbaar verschil is er tussen projekten voor nationale voedselproduktie-b.v. door Kenianen zelf in cooperatief verband opgezet-en door buitenlandse kapitaal opgezette plantages om zo snel mogelijk

zo veel mogelijk te verdienen aan export van bloemen of groenten. Zo zijn de gevolgen van het door Deens en Amerikaans kapitaal opgezette snijbloemenbedrijf DCK in Kenia, vergelijkbaar met die van Unilever.